

LITTERATUR

JENS KNOCKE:

Moskva år 2042

Vladimir Voinovitjs satirer är briljanta, och i Sovjet är briljans utanför schackvärlden illa sedd och inhemska satirer ett brott. Vladimir Voinovitj är därför utvisad.

Vladimir Voinovitj: **Moscow 2042**.
Jonathan Cape, London 1988

Med ett mäktigt roligt verk, "Moskva år 2042", har han just bevisat att han kan skriva om sin hemort även i exil. Boken om våra barnbarns Moskva finns i engelsk översättning.

Det mesta av handlingen försiggår i Moskva, resten i Västtyskland och Kanada. Alexander Solzjenitsyn bor visserligen i USA, men nog är det den store Solzjenitsyn som Vladimir flyttat norrut och kallar Sim Simych Karnavalov? Denne smått löjliga storryske Lillefar spelar en icke obetydlig roll, dels som Karnavalov, dels, i slutet av boken, upptinad efter djupfrysning, som tsaren Serafim den förste.

Bokens jag är en likaledes utvisad rysk skribent. År 2042 reser han med Luftans flyg- och tidsmaskin tillbaka till Moskva. De andra passagerarna råkar omedelbart efter ankomsten illa ut, men inte han. Makthavarna har nämligen för avsikt att exploatera denna berömda författare som — nästan som på sin tid André Gide — skriver den bok vi håller på att läsa.

Inget Tredje Världskrig har ägt rum. Sovjetunionen har fallit sönder i sina beståndsdelar. Moskva är nu en egen republik med namnet Mosrep. Här har äntligen kommunismen genomförts.

Man lever alltså efter den kommunistiska grundsatsen "Åt envar efter hans be-

hov". Säkerhetspolisen, som vet allt om alla, avgör vilka som är vars och ens objektiva behov. Allt är ransonerat. Vattnen portioneras ut i badhus. För att få kuponger för mat eller "primärmateria" måste moskvaborna lämna in sin avföring, "sekundärmateria". Trohet är förknippad med äganderätt och antikommunistisk. Staten organiserar könslivet i det oaptitliga "Kärlekens tempel", ingalunda det enda oaptitliga i ett samhälle där även födan är förfalskad.

Man publicerar enbart tillrättalagda klassiker samt skrifter som hyllar allas vår "genialissimo", partisekreterare, överbefälhavare, tänkare, hjälte. Genialisimon tros befinna sig i en geostationär satellit över Mosrep. Jesus är en kommunistisk tänkare. Medicinsk och genetisk ingenjörskonst är omhuldade och berättigar, då som nu, till experiment på levande människor.

Resten av världen består av de tre "Yttre Fienderingarna". Den första av dessa utgörs av sovjetrepublikerna utanför Mosrep, den andra består av lydstaterna. Judar, alkoholister, gamla och mentalt eller fysiskt sjuka utvisas dit. Med Tredje Fienderingen har man ingen kontakt. Dock har de flesta konstverk, inklusive statyer av Lenin, sålts av, främst till amerikanska muséer. Och i molnigt väder roar sig amerikanerna med att från satellitprojicera avsnitt ur Dallas på molntäcket ovanför Mosrep, en av gemene man mycket uppskattad, och strängt förbjuden, underhållning.

I bokens sista del utropas Karnavalov till alla ryssars tsar. Men "Pluralism är förräderi" kommer det att heta också i nästa sekels ryska katekes, despotin består. Angiveriet, detta outplånliga ryska karak-

tårsdrag, börjar på stående fot. Rättegångarna regnar över Moskva. Avrättning försiggår, inför folket, genom hängning, halshuggning och korsfästning (fast spikarna är av så usel kvalitet att detta tar en evig tid).

Bokens ryska original kom ut två år efter att Gorbatjov tagit över. "En ung, hälsosam en, med två akademiska grader" och "kläder beställda direkt från Dior" som "läste Voltaire på originalspråket och i all hemlighet gick i kyrkan". Det visar sig dock snart att kostymerna från Dior inte ändrar på mycket. Ryssland, säger oss Voinovitj, byggs, nu som då, på angiveri, förtryck, lögner och förakt.

Och Vladimir Voinovitj, länge en upp-buren sovjetförfattare, f d fåraherde, snickare, soldat och byggnadsarbetare, kan sitt Ryssland. Julio Cortázar talar om revolutionernas "nästan frenetiska benägenhet" att förstelna, att, likt en insekt, bilda ett yttre skelett av kitin. En man som Voinovitj kan inte leva i ett sådant skal.

I slutet av 60-talet hade KGB börjat avlyssna hans telefon som snart stängdes av. 1973 uteslöts han ur det sovjetiska för-

fattarförbundet. KGB undrade om han inte hade lust att lämna landet: det vore ju synd om han skulle omkomma i en trafikolycka eller i ett vanligt gatuslagsmål.

När han omsider gick med på att emigrera började KGB en annan lek: ena månaden lovade man honom att han skulle få ett pass, nästa månad nekades det honom, om och om igen. Fyra hjärtattacker lyckades KGB åstadkomma inom familjen. Men 1980 sattes han på ett plan med enkelbiljett till München.

Det är inte sant att den högsta litterära utmärkelsen i Sovjet är utvisning: utvisning, också ur Sovjet, är en tragedi. Och i tre år såg det ut som KGB skulle ha lyckats få tyst på Voinovitj: moltyst stängde han in sig i sin bostad i Förbundsrepubliken.

"Moskva år 2042" visar att Voinovitjs satiriska briljans inte mattats. Vad som inte heller mattats är hans kärlek till ryssarna. Bokens vemodiga sista ord är: "Om bara livet blir lite snällare mot folk. Det, mina damer och herrar, är vad det rör sig om."